

charakterizovat tak, že veláry a labiály jsou gravisové, zatímco alveoláry negravisové (ne však nutně akútové), a že veláry jsou kompaktní, zatímco labiály i alveoláry nekompaktní (ne však nutně difúzní). Přechodné řady se v tomto pohledu vyznačují zesílenou charakteristikou: palatoveláry jsou intenzívně kompaktní, labioveláry intenzívně gravisové.

Aspirovanost se v tomto výkladu výchozího IE stavu váže výlučně na znělost : neznělé aspirované se nepředpokládají ; takový stav přitom nedokládá žádný z dochovaných IE, ba žádný z vůbec známých jazyků. Stejně tak tři artikulační řady velár představují stav, jaký žádný IE jazyk nemá a k jakému se nesnadno hledají typologické protějšky i mimo IE jazyky. Výhodou a vlastně jediným důvodem postulování tak nepřirozeného systému je to, že umožňuje poměrně jednoduchý a především jednotný výklad paralelní individuace všech starých IE jazyků.

Dívejme se tedy na výše uvedený systém jako na potenciálně fonologický a fonologické systémy konkrétních IE jazyků vykládejme různou aktualizací této potence. První výkladový krok pracuje se dvěma procesy zároveň : s fonologickým zjednodušením velárních řad a s přehodnocením znělostně-aspiračních korelací.

VELÁRNÍ ŘADY se upravovaly tak, že jeden z protikladů zanikl (neutralizoval se) a druhý vynikl (vytvořil korelaci). Rozlišujeme jazykové skupiny

satem, kde zanikl protiklad $K \sim K^w$ a vynikl $K \sim \hat{K}$ (jazyky indo-íránské, slovanské, baltské, arménština, albánština) ;

kentum, kde zanikl protiklad $K \sim \hat{K}$ a vynikl $K \sim K^w$ (jazyky italické, germánské a keltské, všechny historické řečtiny, obě tocharštiny, chetitština).

Ve všech satemových jazycích se palatoveláry následně proměnily ve frikatívy ; v jazycích kentumových se labioveláry dílem udržely, dílem změnily, a to buď na jiné explozívy, nebo na nové frikatívy.

PŘEHODNOCENÍ ASPIRAČNĚ-ZNĚLOSTNÍCH KORELACÍ nevytváří žádný zřetelný rozklad do malého počtu tříd, lze jím zato dobře charakterizovat skupinu balto-slovanskou. Platí, že

- **řečtina** (ve všech svých starých podobách) uchovává původní počet tří sloupců, leč obě korelace od sebe důsledně oddělila : aspiráty jsou neznělé. Týž foném tak stojí co nepříznakový člen ve dvou na sobě nezávislých korelacích, znělostní a aspirační. Popisuje se to jako ztráta znělosti aspirát, cf. $b^h > p^h$ (φ), $d^h > t^h$ (ϑ), $g^h > k^h$ (χ) ;²
- indická **védština** (stejně jako **sanskrt**, který její stav kanonizoval) obě korelace propojila a kombinačně zúplnila zavedením nové hodnoty hlásek, neznělých aspirovaných. Vznikl tak systém explozív o čtyřech sloupcích, sc. (neznělá :: znělá) $\times$ (neaspirovaná :: aspirovaná), e.g. ($p :: b$) $\times$ ($p^h :: b^h$). Vznik nových fonémat se vykládá působením laryngál, e.g. $p^h > p^h$, berme jej však opatrněji jako zvláštní fonologickou aktualizaci jisté hláskové potence ;
- íránská **avestština** (stejně jako stará **perština**, v textových dokladech paradoxně starší, jež spočívá na geograficky odlišné nářeční basi) nejprve prošla vývojem indickým, tedy vytvořením čtyřhodnotové korelace explozív, následně však aspiráty odstranila : znělé zanikly bez náhrady (ztratily aspirovanost, uchovaly si znělost), neznělé přešly na tři nové frikatívy, všechny tři neznělé : labiální /f/, alveolární /θ/, odlišné od původního /s/, a velární /x/ ;
- zato **chetitština** aspiraci zrušila bez náhrady a zároveň silně potlačila znělost : ta přežívá pouze uvnitř slova, kdežto na konci i na začátku se neutralizuje. S ohledem na specifika chetitského písma je fonologický výklad chetitštiny krajně nesnadný ; zdá se však, že ztrátu

² Znělost ztrácí i /g^{wh}/, jež delabializuje na /t^h/ po /i/, /e/, na /p^h/ po /a/, /o/ a na /k^h/ po /u/.